

ἩΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΣΤ΄

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12. ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ
1 Ἰανουαρίου. ἑτους καὶ εἶνε ἑτησίαι: — Πραρτίον Διευθ. — Ἐπὶ τῆς λέωφ. Πανεπιστημίου 39.

13 Νοεμβρίου 1883

ΤΟ ΕΝ ΑΜΟΡΓΩΙ ΜΑΝΤΕΙΟΝ

τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου.

Ἀντικείμενα ἄξια ἐπισκέψεως καὶ μελέτης ἐν Ἀμοργῷ.
— Μετόχιον Ἁγ. Γεωργίου Βαλσαμίτου. — Μαντική ἐν αὐτῷ πηγῇ. — Ὑπαρξίς ἀρχαῖα τοῦ μαντείου. — Κρίσεις περιηγητῶν Εὐρωπαίων. — Ἀκμὴ τοῦ μαντείου ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. — Θέσις. — Περιγραφή τῆς εἰς αὐτὸ ἀγούσης ὁδοῦ. — Ἐντυπώσεις. — Περιγραφή ναοῦ καὶ πηγῆς. — Τρόπος μαντείας. — Μεταβολὴ τρόπου μαντείας κατὰ τοὺς νέους χρόνους. — Περιηγηταί. — Καποδίστριας. — Πειραταί. — Παρακμὴ. — Σημερινὴ κατάστασις.

Ἡ νῆσος Ἀμοργός, τὸ ἀκρότατον τοῦτο ἀνατολικὸν σημεῖον τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, καὶ τὸ μᾶλλον προσεγγίζον εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, περιέχει, καίτοι μικρὰ, ἰκανὴν ὕλην πρὸς ἐνασχόλησιν καὶ πρὸς μελέτην τοῦ ἐπισκεπτομένου αὐτῆν, εἴτε ἀρχαιολόγου ὄντος τοῦτου, εἴτε ἀπλοῦ θαυμαστοῦ τῆς φύσεως τῶν νήσων, καὶ τοῦ νησιωτικοῦ βίου.

Εἰς τὸν ἀρχαιολόγον ἐδῶ μὲν τρεῖς πόλεις ἀρχαῖαι τῆς νήσου Μινῶα, Ἀρκεσίνη, καὶ Αἰγιαλὴ παρέχουσι τὰς κατηρειπωμένας αὐτῶν ἀκροπόλεις καὶ τὸ ἔδαφος εἰς ἔρευναν καὶ ἀνασκαφὴν, ἐκεῖ δὲ ἔχην ἀρχαῖα οἰκήσεων, καὶ ὀρθοὶ σκελετοὶ πύργων παναρχαίων προσκαλοῦσιν τὴν ἔρευναν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος αὐτῶν καὶ τῆς ἱστορίας, ἀμφότερα συνταφέντα ὑπὸ τὰ ἔρειπια, ἅτινα ἔθαψαν τὴν ὑπαρξίν των· ἄλλαχού τάφοι ἀρχαῖοι, οὓς ἀνασκάπτει καθ' ἡμέραν ἡ ὕψις καὶ ἡ ἀξίνη τοῦ γεωργοῦ, κτερίσματα παικίλια, νομίσματα, ἀγγεῖα, ἐπιγραφαί, λίθινα ἐργαλεῖα μονονουχί φωνῆν ἐκπέμπουσι, ζητοῦντα τὴν προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς, τὴν περιγραφὴν καὶ ἀπεικόνισιν, μαρτύρια γνηραῖα τῆς διὰ τῆς Ἀμοργοῦ διαβάσεως ἀρχαίου πολιτισμοῦ, καὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ τὸ πάλαι ἀκμαίου πολιτικοῦ βίου καὶ βιομηχανίας.

Εἰς τὸν ἐραστὴν τῆς φύσεως τῶν νήσων, καὶ τοῦ ἐν αὐταῖς βίου, ἡ θέσις τῶν σημερινῶν κοινοπόλεων καὶ χωριῶν, ὁ σχηματισμὸς τῶν ὄρεων καὶ βουνῶν, αἱ κοιλάδες, ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, ἡ τροφή τῶν κατοίκων, ἡ ἰδιάζουσα προφορὰ, ὁ οἰκιακὸς βίος, ἡ φιλοξενία, τὸ ἀριμάνειον ἦθος τῶν ἀνδρῶν, ἡ ἰδιάζουσα χάρις

καὶ ἡ ἀνεπιτήδευτος εὐγένεια τῶν τρόπων, καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστον κάλλος καὶ ἀνάστημα τῶν γυναικῶν, παρέχουσιν ὕλην ὡσαύτως πρὸς χάραξιν χαρμοσύνων εἰκόνων καὶ περιγραφῶν.

Ἄλλὰ πλὴν ὅλων τούτων ὁ τῆν Ἀμοργὸν περιηγούμενος ἔχει νὰ ἐρευνήσῃ, ἢ καὶ ἀπλῶς νὰ ἐπισκεφθῇ δύο ἀρχαῖα ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα, λειτουργοῦντα μέχρι τοῦ νῦν, ἅτινα οἱ ἐγγχώριοι τιμῶσιν ἰδιαζόντως, καὶ ἐπιδεικνύουσι παντὶ ξένῳ ὡς ἄξια ἐπισκέψεως, τὴν Μοῦνην τῆς Χοζοβιωτίσεως, καὶ τὸ μετόχιον αὐτῆς, τὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου· ἐκείνην μὲν διὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ τὸ φοβερὸν τῆς θέσεως ἐν ἣ εἶνε ὠκοδομημένη, τοῦτο δὲ διὰ πηγὴν αὐτοῦ ἀναβλύζουσαν ἐν τῷ ναῷ, εἰς ἣν ἀποδίδουσι μαντικὴν δύναμιν, καὶ εἰς ἣν, ἕνεκα τούτου, ἔρχονται ὑποβάλλοντες διὰ τοῦ ἱερέως ἐρωτήματα, ὅπως μάθωσι διὰ τῶν σημείων τοῦ ὕδατος τὸ ἄγνωστον τοῖς βροτοῖς μέλλον.

Τοῦ μετοχίου τοῦτου καὶ τῆς περιβοήτου ἐν τοῖς νησιώταις τῶν Κυκλάδων πηγῆς, δίδομεν ὧδε σύντομον περιγραφὴν, ἐπιτοπίως ἐπισκεφθέντες αὐτὴν, καθὼς καὶ πᾶσαν τὴν νῆσον κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον τοῦ παρόντος ἔτους.

Ἐν τῇ περιγραφῇ ταύτῃ, ἄς μὴ σκανδαλισθῇ τις τῶν ἁγῶν φιλοθρησκῶν ἐπὶ τῇ χρήσει τῆς λέξεως μαντείου ἐπὶ χριστιανικοῦ ναοῦ· διότι οὐδεμία ἄλλη δύναται νὰ ὀρίσῃ κυριολεκτικῶς τὸ πρᾶγμα.

Τοῦ μαντείου τοῦτου ἡ ὑπαρξίς δὲν χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς χθὲς, ἀλλὰ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων. Περιηγηταί τῆς παρελθούσης καὶ προπαραελθούσης ἑκατονταετηρίδος μνημονεύουσιν αὐτοῦ, ὡς ἐνὸς ἀξίου περιεργείας τῶν ἐν τῇ νήσῳ θεαμάτων· ἡ ἀρχαιότερα δὲ περιηγητοῦ περιγραφὴ εὐρόντος τὸ μαντεῖον ἐν ἀκμῇ καὶ πλήρει λειτουργίᾳ ἀνέρχεται εἰς τὸ ἔτος 1651. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν Ἀμοργὸν περιηγητῶν περιγράφουσι λεπτομερῶς τὰ τῆς ἐκεῖ πηγομαντείας· δι' εἰρωνείας δὲ οὐχὶ σπανίως ἐμφιλοχωρούσης ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν περιηγηθέντων κατὰ καιροὺς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν γράφωσι περὶ τῆς ἀμαθείας τῶν ἱερέων καὶ τῶν προλήψεων τοῦ λαοῦ, διακωμωδοῦσι ὅσα ἐκεῖ εἶδον. Εἰς μόνος περιηγητῆς, ὀρθόδοξος Ῥώσος ἀρχιμανδρίτης, ἀφίνει τὸν ἀναγνώ-

στην ἐλεύθερον νὰ κρίνη, μετὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ τρόπου τῆς μαντείας, ὅ,τι θέλη, ἱκανῶς ἄλλως ὑπονοουμένης ἐκ τῶν γραφομένων του καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γνώμης.

Δὲν εἶνε βεβαίως ἡ Ἄμοργός ἢ μόνη νῆσος, ἐν ἧ μετὰ τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν ἀνυμνήθησαν καὶ πράξεις μὴ συμβιβάζόμεναι πρὸς τὸ σεμνὸν τοῦ ναοῦ, καὶ τὸ ἀξιοματικὸν τοῦ ἱερέως, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι νῆσοι καὶ ἡπειρωτικοὶ τόποι, ἔνθα παρόμοιαι μαντεῖαι τελοῦνται ἐν ναιῖς, εἴτε κρύφα εἴτε καὶ δημοσίᾳ.

Εὐτυχῶς σήμερον αἱ πράξεις αὗται, αἵτινες παρομαρτοῦσιν ὑπὸ διαφόρους μορφὰς εἰς πᾶσαν θρησκείαν, δὲν ἔχουσιν ἐπίδρασιν ἐπιβλαβὴ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, εἶνε πράξεις ἀβλαβεῖς τοῦ λαοῦ, ὃν τὴν ἄσκοπον ἄσκησιν ὁσημέραι καταδεικνύουσι τὰ γράμματα, καὶ ὁ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀναπτυσσόμενος κοινωνικὸς βίος. Εὐχῆς ἔργον βεβαίως θὰ ἦτο τὸ φῶς τῆς ἐπιστημονικῆς λυχνίας νὰ εἶχε φθάσει εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ λαοῦ στρώματα, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν· διότι μεταξὺ ἐκείνης καὶ τούτων παρεμπόπτουσιν ἔτι ὑψηλὰ τεῖχη προλήψεων, παραδόσεων, καὶ συμφερόντων, ἄτινα μόνον διὰ τῆς καθ' ἡμέραν ὑπονομεύσεως τοῦ χειμάρρου τῶν χρόνων θέλουσι καταπέσει.

Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἐπὶ ταύτης ἡ πηγὴ αὕτη ἦτο ἐν μεγίστῃ τιμῇ καὶ σεβασμῷ εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν Κυκλάδων. Ἐκ πασῶν τῶν νήσων ἤρχοντο εἰς Ἄμοργόν, ἰδίως δὲ ναυτικοί, ἵνα συμβουλευθῶσι τὰ εὐοίωνα, ἢ δυσοίωνα σημεῖα τοῦ ὕδατος περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πλοῦ, ἢ τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὰ ξένα.

Ἐν τοῖς χρόνοις ἐκεῖνοις τῆς φοβερᾶς πειρατείας καὶ τῶν συμφορῶν, ὅτε ταξειδίον πέραν τῶν ἀκτῶν, ἢ τῶν βουνῶν τῆς πατρίδος διὰ τῶν μέσων τῆς τότε συγκοινωνίας, καὶ τῶν κινδύνων τῆς ὁδοῦ, ἐθεωρεῖτο σπουδαιότατη τοῦ βίου πράξις, ὅτε, τούτου ἕνεκα, τῆς ξειτείας τὰ τραγοῦδια πανταχοῦ ἐψάλλοντο ὑπὸ παντός, ἀποτελέσαντα ἰδιον κεφάλαιον τῆς δημόδου ποιήσεως τοῦ ἔθνους, ὁ κάτοικος τῶν νήσων, αἵτινες πρὸ πάντων ἔπασχον, εἶχεν ἀνάγκην θάρρους καὶ τόλμης ἵνα ἐπιχειρήσῃ ὑπερπόντειον πλοῦν· καὶ τὸ θάρρος τοῦτο καὶ τὴν τόλμην, μὴ ἔχων που νὰ πορισθῇ ἄλλοθεν, ἤρχετο ν' ἀντλήσῃ ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου, οὗτινος ἐζήτει τὴν βοήθειαν, καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς χάριτος ἐν τοῖς σημεῖοις τοῦ ὕδατος. Δὲν ἐφοβεῖτο τοὺς φυσικοὺς ἐκ τῆς θαλάσσης κινδύνους, οὐδ' ἐζήτει τὴν ἀποφυγὴν αὐτῶν, ἀλλὰ τοὺς ἐκ πειρατῶν, καὶ ἡρώτα τὴν μαντικὴν πηγὴν, ἂν θὰ ἐπανέβλεπε τὰ παράλια τῆς πατρίδος του, καὶ ἂν θὰ ἐνηγκαλιζέτο εὐτυχῆς τὰ τέκνα του. Ἐχων οἰωνοὺς

ἀρίστους προέβλεπε μετὰ θάρρους ἀκατανικήτου, ἔχων αὐτοὺς ἐναντίους, δὲν κατετρώχετο ὑπὸ τοῦ ἐλέγχου, μὴ ἐπιχειρήσας ὅ,τι συνέλαβεν ἐν τῷ νῷ, ἀφοῦ τὸ θεῖον ἐγνώρισεν αὐτῷ ὅτι ἠθελεν ἀποτύχει.

Τὸ μετόχιον τοῦτο τῆς Μονῆς κεῖται πρὸς τὸ ΜΔ. τῆς πόλεως Ἄμοργου, ἀπέχον ταύτης μίαν περίπου ὥραν. Ἡ πρὸς αὐτὸ ὁδὸς διέρχεται ἐν ἀρχῇ μεσοπορίας μεσογειῶν βουνῶν, εἴτα δὲ πέραν τῆς θέσεως Χλῆος Ἄνεμος ὑψοῦται ὑπὲρ τὰς πρὸς τὴν θάλασσαν νεούσας κλιτύς, ἀφ' ὧν ἐκτείνεται εὐρὺς πρὸς τὸ πέλαγος ὀρίζων, καὶ καταλήγει εἰς τὸν ναόν.

Ἡ ὁδὸς αὕτη ἀποτελεῖ τμήμα τῆς ἐκ τῆς σημερινῆς πόλεως Ἄμοργου εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἀρκεσίνην ἀγούσης, καὶ ἐν γένει εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς νήσου· οὐδεμίαν δ' ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι δι' αὐτῆς ταύτης ἐκοινῶναι ἡ Ἀρκεσίνη μετὰ τῆς Αἰγιάλης, διότι τοιοῦτος εἶνε ἐνταῦθα ὁ σχηματισμὸς καὶ αἱ διακλαδῶσεις τῶν βουνῶν, καὶ ἡ φορὰ τῶν ῥευμάτων, ὥστε οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἠδύνατο νὰ συγκοινωνήσῃσι διὰ ξηρᾶς ἢ ἐντεῦθεν· οὐδὲν δὲ τὸ ἀπίθωνον ἐν τῇ θέσει τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου, ἔνθα ἀφθονα πηγάζουσι ὕδατα, νὰ ὑπῆρχεν ἀρχαῖον ἄλλος καὶ χρηστήριον πηγομαντείας.

Καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν μέχρι τοῦ μετοχίου καὶ ἐντεῦθεν μέχρις Ἀρκεσίνης, εἰς διάφορα σημεῖα, ἱκανῶς ἀπέχοντα ἀλλήλων, κυρίως δ' ἐπὶ κορυφῶν παροδίων βράχων, ἢ ἐπὶ φυσικῶν κοιλωμάτων βράχων, βλέπει ὁ ὁδοιπορῶν ἐμπειπηγμένους ξυλίνοους σταυρούς· ἤκουσα δ' ὅτι ἐπὶ παλαιτέρων χρόνων ἦσαν σιδηροῦ, χριστιανικῆς εὐλαθείας μαρτύρια, ἄτινα πιθανώτατα ἀντικατέστησαν ἀρχαῖα ἀγαλμάτια θεῶν ἢ καὶ βωμοὺς ἐνοδίων θεοτήτων.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγ. Γεωργίου δὲν εἶνε ἀποπτος ἀπὸ τῆς θαλάσσης, οὐδὲ μακρόθεν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, τῆς εἰς αὐτὸν ἀγούσης· μόνον ὅταν φθάσῃ τις πλησίον καὶ ὑπερβῇ μικρὸν ὕψωμα βλέπει τὸ πρῶτον αὐτὸν ἐν μέσῳ καταφύτου καὶ χλοερᾶς θέσεως, ὡς εἰκόνα τοπειοῦ, ζωηροῦ χρωματισμοῦ, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἀπεικονίζονται βράχοι, καὶ κλιτύς πλήρεις ἀκανθῶν καὶ θάμνων ἀγρίων.

Ἀληθῶς δὲ ἡ θέσις ἐνταῦθα ἔχει ἰδιάζουσαν τοπικὴν καλλονὴν, καὶ θεὰν τέρπουσαν τὸ ὄμμα, καὶ ἐμπειοῦσαν αἰσθησιν εἰς τὸν προσερχόμενον. Τοιοῦτου δ' ὄντος τοῦ μέρους τούτου, ἄς φαντασθῇ τις προσερχόμενον ἐνταῦθα οὐχὶ ἀδιάφορον τινα παρατηρητὴν καὶ ψυχρὸν περὶ τὰ θεῖα, ἀλλὰ φιλόθρησκον λίαν, εἰς προσκύνησιν τοῦ ναοῦ μεταβαίνοντα, καὶ πρὸς συμβουλὴν τῆς πηγῆς. Καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν κατέχει αὐτὸν εἶδος θρησκευτικοῦ φόβου, ἀναλογιζόμενον ὁποῖοί τινες ἄρα γε ἔσονται οἱ οἰωνοὶ τοῦ ὕδα-

τος, καὶ ὅποιαν ἐρημνεῖαν θέλουσιν ἐκφέρει τὰ χεῖλη τοῦ ἱερέως. Ἄνὰ πᾶν βήμα εἰς τὰ πρόσω ἀναβράζει ἐν αὐτῷ ὁ πόθος νὰ φθάσῃ ὅσον τάχιον πλησίον τῆς λαλούσης πηγῆς, ἢ νὰ ἰδῇ τοῦλάχιστον μακρόθεν τὴν θέσιν αὐτῆς, καὶ τὸν ναόν. Ἐὰν δὲ ὁ προσερχόμενος ἔρχεται ἐξ ἄλλης νήσου, καὶ τὸ πρῶτον πορεύεται ἐκεῖ, ὁ ναὸς εἰς τὴν φαντασίαν του μεγαλοποιεῖται, ὁ ἱερεὺς περιβάλλεται ὑπερφυᾶ θείαν αἴγλην, ὡς ὃν θεόληπτον, ᾧτινι διὰ τῆς προσευχῆς τὸ θεῖον ἔδωκε τὸ χάρισμα νὰ ἐξηγή τὰ σημεῖα, δι' ὧν ἐκφράζει τὰς μυστικὰς αὐτοῦ βουλὰς. Καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν πλὴν ἐξωκλησιῶν τινῶν, τῶν φυλακείων τούτων πάσης ἐρημίας, οὐδὲν ἀντικείμενον περισπᾶ τὴν προσοχὴν του· καὶ ἂν που ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῆς ὁδοῦ συναντήσῃ γεωργὸν ἢ βοσκόν, ἢ ὁμιλία θὰ στραφῇ περὶ τὴν θαυμασίαν μαντικὴν τῆς πηγῆς δύναμιν, καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἐκατέρωθεν θὰ εἶνε ἐπίκλησις εἰς τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τὴν χάριτα. Πέραν τοῦ ἡμίσεως τῆς ὁδοῦ, ἢ συγκινήσις του αὐξάνει βλέπων αἴφνης ἀναπεπταμένον πέλγρος εὐρείας θαλάσσης, ἧς πρὸ μικροῦ διήλθε τὰς ὑγρὰς ὁδοὺς, καὶ μέλλει αὐθις νὰ διαπλεύσῃ, κομίζων τοῖς οἰκείοις τὴν βούλησιν τοῦ θείου.

Ἄλλ' ἰδοὺ ὁ ναὸς, κεκαλυμμένος ὑφ' ὑψηλῶν δένδρων, καὶ περιβεβλημένος ὑπὸ κήπων, καὶ ἀφθόνου χλόης, ἐμφανίζεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ὀλίγα βήματα μακρὰν ἐφ' ὅσον πλησιάζει κελάρυσμα σποδρὸν καταρρέοντος ἐξ ἀνωφερείας ὕδατος πλήττει τὰ ὠτά του, προάγγελον τῆς δι' ὕδατος μαντείας, καὶ κελადήματα πτηνῶν, καὶ ψιθύρισμα φύλλων, καὶ δρόσος, καὶ σιὰ, καὶ εὐώδες ἄρωμα ἀνθέων καὶ θύμου μαγεύει τὰς αἰσθήσεις του. Καθόσον προχωρεῖ εἰς τὸν ναόν ὁ περὶ αὐτὸν ὀρίζων συστέλλεται περιορίζων τὴν ὄρασίν του μόνον εἰς τὰ τοῦ ναοῦ καὶ τὰ πέριξ.

Ὁ ναὸς εἶνε ἐκτισμένος ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κατωφερείας ὄρους καλουμένου Σκουπός, ἐν ἀριστερᾷ μυχοῦ βαθέως ρεύματος. Παρ' αὐτῷ ῥέει ὕδωρ, ὅπερ εἶνε τὸ ἀφθονώτατον ῥέον ὕδωρ ὅλης τῆς νήσου, καὶ φαίνονται ἐρείπια ὑδρομύλου. Ὡς κτίριον ὁ ναὸς οὐδὲν ἔχει τὸ ἄξιον λόγου, εἶνε μικρὸς θολωτὸς, ἀλλ' ἄνευ τρούλλου, ἀφιερωμένος εἰς Ἁγίον Γεώργιον, τὸν Βαλσαμίτην ἐπιλεγόμενον, ὡς ἐκ τῶν πολλῶν αὐτόθι, ὡς λέγουσι, φυομένων βαλσαμῶν· οὕτω καλουμένου ἐν Ἀμοργῷ φυτοῦ, ὅπερ ἐν ἄλλαις νήσοις ὀνομάζεται ἀγριόδουσμος. Ἐπὶ τῶν παραστάδων τῆς θύρας τῆς εἰσόδου ὑπάρχει χρονολογία τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ναοῦ γενομένης τῷ 1688 ἐπὶ Ἀνατολίου Βλάχου, καθὼς καὶ ἑτέρα χρονολογία τοῦ 1796 ἐπὶ Θεονύμφης μοναχῆς Σικινίας. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ εἰκονίζεται ἐν

ἀνγκλύφῳ ὁ δικέφαλος ἄετός, ὅπως εἰς ὕλας τὰς ἀρχαίας ἐκκλησίας τῶν νήσων, ὑπάρχει δὲ καὶ τάφος φέρον ἐπιτύμβιον «Φιλαρετι μοναχου εν ετει 1757 Σεπτεμβριου 13, εγεγονηο ο τυμβος ουτος συν τω εδαφει αναλωμασι». Ἡ εἰκὼν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου κεῖται ἐντὸς μαρμαρίνου εἰκονοστασίου μετὰ ἐπιγραφῆς Ἁγ. Γεώργιος Βαρσαμίτης, πλήρης ἀφιερωμάτων ἀνηρητημένων δακτυλιολίθων, ἀπεικασμάτων χρυσοῦν καὶ ἀργυρῶν ἀνθρώπων, ζῶν, σταυρῶν, πρωρῶν πλοίων, χειρῶν κτλ. Αἱ κανδυλαὶ τοῦ ναοῦ καὶ ὁ πολυέταϊος εἶνε ὑέλινα, ἐκ τῶν ὑελοποιῶν τῆς Ἑνετίας.

Ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, κειμένης ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου τοῦ ναοῦ, ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ βράχου λάκκος πλήρης ὕδατος συλλεγομένου ἐκεῖ, ἐξ ἀποσταγμάτων, θεωρουμένου καὶ τούτου ἀγιάσματος. Τὸ κύριον ὅμως ἀγίασμα, ἢ πηγὴ δῆλα δὴ ἢ μαντικὴ, κεῖται ἐντὸς καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ ναοῦ. Αὐτόθι πρὸς τὸν μεσημβρινὸν τοῖχον, ὅστις μᾶλλον ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ βράχου τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ὁ ναὸς ἐκτισται, ὑψοῦται τετραγώνον κουβούκλιον λιθόκτιστον, ἐν εἶδει ναῖσκου, στεφόμενον πρὸς τὰ ἄνω διὰ θυρίδων μικρῶν ἀψιδωτῶν. Εἰς τὴν βᾶσιν τούτου μικρότερον τοῦ ἐνὸς τετραγωνικοῦ μέτρος εἶνε κεχωσμένη ὑδρία πηλίνη, ἄνευ πυθμένος, ἔχουσα ἐπὶ τοῦ στομίου, ὄντος σπιθαμιαίας ὡς ἔγγιστα διαμέτρου, πλάξια μαρμαρίνην διάτρυτον, ἧς τὴν ὀπήν καλύπτουσι διὰ κινητοῦ στρογγύλου μαρμαρίνου ἐπιστομίου. Ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἐπιφανειῶν τῶν τοίχων τοῦ κουβουκλίου εἶνε ἐζωγραφημένοι εἰκόνες τοῦ Ἁγ. Χαραλάμπους, τοῦ Ἁγ. Νικολάου, Ἁγ. Γεωργίου καὶ Ἀγίας Παρασκευῆς.

Ἡ ὑδρία αὕτη πληροῦται ὕδατος διαυγοῦς καὶ ποσίμου ἀφ' ἐαυτῆς, διαπηδῶντος ἡρέμα ἐκ τοῦ βράχου διὰ τοῦ ἀνοικτοῦ πυθμένος, καὶ ἀνερχομένου μέχρι τοῦ ἡμίσεως συνήθως τῆς ὑδρίας, ἐνίοτε δ' ἐπὶ πολυουβρίας καὶ ὑπερχειλίζοντος. Ἐντὸς τοῦ κουβουκλίου δὲν ὑπάρχει ἱκανὸν φῶς, καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὑδρίας εἶνε σκοτεινὸν καὶ μόνον δι' ἀνημμένου κηρίου δύναται τις νὰ ἰδῇ τὸ ἐντὸς ὕδωρ.

Ἡ ἱεροτελεστία πρὸς συμβουλὴν τῶν οἰωνῶν τοῦ ὕδατος τούτου γίνεται ὡς ἐξῆς. Προσέρχεται ὁ θέλων νὰ συμβουλευθῇ τὸ ὕδωρ εἰς τὸν ἐκεῖ ἱερέα ζητῶν παρ' αὐτοῦ νὰ ἀνοίξῃ ἐν ἡ δύο ἢ πλείω ἀγιάσματα, τόσα δηλαδὴ ὅσα ἐρωτήματα ἔχει νὰ ὑποβάλῃ ἢ ὅσα ἐν τῷ νῷ ἔχει· διότι αἱ ἐρωτήσεις ἢ ὑποβάλλονται ῥητῶς, λέγει ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὸν ἱερέα «Ζητῶ ν' ἀνοιχθῇ ἐν ἀγίασμα, διότι θέλω νὰ μάθω ἂν ταξιδεύων δὲν θὰ κινδυνεύσω, ἢ αὐτὸ τούτο ἀποσιωπᾶ, καὶ ἔχει ἐν νῷ, ζητῶν μόνον τὴν ἀπάντησιν τοῦ ἱερέως, ἐπὶ τῆς ὁποίας

αὐτὸς κατόπιν κάμνει τοὺς συνδυασμούς του.

Μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς ἐρωτήσεως, ὁ ἱερεὺς φέρων τὸ πετραχήλιον αὐτοῦ ἀναγινώσκει ἰδίαν εὐχὴν εἰς Ἄγ. Γεώργιον, καὶ εἶτα ἀντλεῖ διὰ ποτηρίου ἐκ τῆς ὑδρίας ἐκείνης ὕδωρ, καὶ ἐξετάζει, ἐπιδεικνύων καὶ τῷ ἐρωτῶντι, τὰ σημεῖα, ἅτινα διακρίνει. Εἶνε δὲ ταῦτα πάντοτε σχεδὸν σώματα ξένα ἐπιπτόντα εἰς τὸ ὕδωρ, ἢ ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ βάθους τῆς ὑδρίας, ἥτις ἔχει πυθμένα αὐτὸν τὸν βράχον· εἶνε ἐπομένως ἡ ὑδρόβια ἔντομα, ἡ κόνις, ἡ τρίχες, ἡ ξηρὰ φύλλα, ἡ ὑποστάθμη ἰλύος καὶ τὰ τοιαῦτα.

Αἱ ἀπαντήσεις τοῦ ἱερέως δίδονται διὰ τρόπου ἀορίστου καὶ δι' ἐκφράσεων γενικῶν. Κατὰ παραδόσιν δ' ἐδόθησαν εἰς τὰ σημεῖα τοῦ ὕδατος, ὠρισμένα σημασίαι καὶ ἔνοιαι. Ἐνίοτε πλὴν τοῦ ἱερέως καὶ αὐτοὶ οἱ ἐρωτῶντες ἐρμηνεύουσι μόνοι τὸ δυσοίωνον ἢ εὐοίωνον τῶν σημείων, ὅταν εὐρωσιν εἰς ταῦτα κατὰ τὴν κρίσιν των ὁμοίωσιν τινα πρὸς τὴν ἐρώτησιν των. Οὕτως Ἀμοργίνος τις, κατ' ἂ μοὶ διηγήθησαν πολλοὶ ἐν Ἀμοργῷ, ζητοῦντες νὰ μὲ πείσωσι περὶ τοῦ τελουμένου ἐκεῖ θαύματος, ἤνοιξεν ἀγίασμα, ἵνα μάθῃ ἂν ἤθελε διέλθει εὐτυχῆ βίον νυμφευόμενος νέαν τινὰ, ἣν ἠγάπα περιπαθῶς, παρετήρησε δ' ἐν τῷ ποτηρίῳ, δι' οὗ ἦν τλησεν ὁ ἱερεὺς ἐκ τῆς ὑδρίας, ἐπιπλέουσαν μέλισσαν πεπνιγμένην. Ὁ οἰωνός ἦτο κακός, ἐσήμαινεν ὅτι ἤθελεν ἐπέλθει κακόν τι εἰς τὴν νέαν. Οὐχ ἤττον ὁ νέος ἐνυμφεῖθη αὐτήν, ὑπακούσας μᾶλλον εἰς τὴν φωνὴν τῆς καρδίας, παρὰ εἰς τοῦ ὕδατος τὰ σημεῖα. Ἀλλὰ μικρὸν μετὰ τὸν γάμον ἡ νεαρὰ γυνὴ ἀπεβίωσεν ἢ συμπτώσις αὐτῆ, ἢ ὅπως τυχαία, ἐθεωρήθη ἐκεῖ, ὡς μία τῶν πολλῶν ἀποδείξεων τῆς ἀληθείας τοῦ μαντείου.

Ἴδου δὲ ὅποια εἶνε περίπου αἱ ἀπαντήσεις τοῦ ἱερέως, ὅποταν δὲν γνωρίζῃ τὴν ἐρώτησιν· σημειοῦμεν τρεῖς, δηλαδὴ ἐπὶ τριῶν ποτηρίων ὕδατος, ἢ τριῶν ἀγιασμάτων ἐξαχθέντων τῆς ὑδρίας, φυλάσσοντες καὶ τὴν ὕψην τῆς γλώσσης.

1) «Ἵδωρ καθαρὸν. Σκόναί πολλαὶ πλέουν. Ἐν κουμβάκιον εἰς εἶδος μαργαριτῶρι μεγάλο βυθυπλέει».

«Σημαίνει, ὑγείαν. Θὰ γίνουσι λόγια πολλὰ. Ὠφέλεια φιλονικουμένη παρὰ δύο προσώπων».

2) «Ἐνα λευκὸ πουλάκι! Ζωηρὸν καὶ τρέχον ἔνθεν καὶ ἔνθεν μὲ βίαν. Πέντε ἄσπρες σκόναίς πλέουν· ἢ μία ἠνωμένη μὲ μαύρην. Τρίχα μικρὴ βουλισμένη».

«Σημαίνει. Τὸ λευκὸ πουλάκι ὁ ἐνδιαφερόμενος· εἶνε σύμβολον ὑγείας· δὲν φοβεῖται τρικυμίαν, οὐδὲ πῦρ, οὐδὲ ἄλλο τι. Αἱ πέντε σκόναίς σημαίνουν ὅτι θὰ γίνουσι ὀλίγα λόγια· ἢ μία μαύρη ἢ ἠνωμένη μὲ τὴν ἄσπρη σημαίνει ὠφέλεια. Ἡ τρίχα ἢ βουλισμένη σημαίνει φροντίδας, αἱ ὅποια φεύγουν».

1. Οὕτως ὀνομάζει μικροτάτας ὑδροβίους μυίας.

3) «Ἵδωρ καθαρὸν. Ἄσπρη σκόνη πλέουσα· ὑγείαν. Τρίχα πλέουσα, κατόπιν ἐβούλιαξεν· εἶνε δυσκολία, εἶτε ἀσθένεια, ἢ ὅποια διαλύεται. Μαύρη σκόνη βουλισμένη· σημαίνει ζημίαν.»

Δὲν εἶνε βεβαίως χρεῖα νὰ ἐξηγήσῃ τις τὴν ἱερὰν ἀπλότητα τῶν διδόντων πίστιν εἰς τοιοῦτους λόγους κενούς, καὶ ὑπολαμβανόντων συμπτώσεις τυχαίας τῶν φαινομένων τοῦ ὕδατος πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρωτήσεων ὡς ἀληθῆς θαῦμα ὑπερφουῶς δυνάμεως τοῦ Ἄγιου.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐρμηνείας δὲν εἶνε ὁ ἀρχαιότατος. Κατὰ τὰς περιγραφὰς τῶν περιηγητῶν φαίνεται ὅτι αὐτὸς, τὸν ὅποιον περιεγράψαμεν, εἶνε νέος. Ὁ Ριχάρδος ἰησουίτης περιηγητῆς τῷ 1651, ὁ Σωζὲ τῷ 1698, ὁ Τουρνεφόρτιος τῷ 1700, ὁ Γρηγόρ. Μπάρσκης ῥώσσοσ ἀρχιμανδρίτης τῷ 1723, ὁ Σοννίνης τῷ 1777, ὁ Ρὸς τῷ 1841 μαντιοῦσους ἀπλῶς ὅτι ἡ ἀνάβασις, ἢ ἡ κατάβασις τοῦ ὕδατος τῆς ὑδρίας, ἢ ἡ ἀφ' ἐαυτῆς ἐκκένωσις καὶ πλήρωσις (ὅπερ οὗτοι ἐθεώρησαν ὡς τεχνικῶς γενόμενον) μετὰ τὴν δέσιν, ἦτο τὸ μόνον εὐοίωνον ἢ δυσοίωνον σημείον. Ὅλοι δὲ ἀναφέρουσι ὅτι συνεβουλεύοντο τὴν πηγὴν οἱ ναυτικοὶ· ὁ Ριχάρδος δὲ προσθέτει ὅτι ἰδίᾳ προσήρχοντο οἱ μέλλοντες νὰ ταξειδεύωσι τὴν Μαύρην Θάλασσαν. Συνεπιλέγει δὲ καὶ ὅτι τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα ἠνοιγέτο ἡ ὑδρία, καὶ εἰ μὲν ἦτο πλήρης ὕδατος προσηνύετο ἔτος εὐφορον καὶ εὐτυχές, εἰ δὲ κενὴ ἄγονον καὶ δυστυχές.

Τὸ μαντεῖον τοῦτο ἦτο, ὡς εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω, περιβόητον ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε οἱ κίνδυνοι κατὰ θάλασσαν ἦσαν μεγαλείτεροι ἢ σήμερον καὶ συχνότεροι. Ἐν τινι χειρογράφῳ σημειώσῃ ἐφόρου τινός τῆς παιδείας, ὡς ὀνομάζει ἐαυτὸν, σταλέντος τῷ 1825 ἵνα θέσῃ εἰς δημοπρασίαν τὰς μοναστηριακάς προσόδους, ἐν ἣ καταγράφονται τὰ μετόχια τῶν Μονῶν Νάξου καὶ Ἀμοργοῦ, εὗρον τὸ ἐξῆς σημειούμενον! «Εἰς τὴν νῆσον ταύτην (τὴν Ἀμοργὸν) εἶνε ἐν μόνον μοναστήριον, τὸ ὅσαον ἦτον καὶ εἶνε ἀκόμη χρηστήριον περιφημον, ὡς τὸ ἐν Δελφοῖς τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει μετόχια διάφορα εἰς διαφόρους τόπους τῶν ὀποίων αἱ πρόσδοι σημειοῦνται κατωτέρω». Ὁ γράφων συνεταῦτισε τὴν Μονὴν Χαζοβιωτίσσης μετὰ τοῦ μετοχίου, ὑπολαβὼν ὅτι τὸ χρηστήριον ἦτο ἐν τῇ Μονῇ, ὅπερ δὲν εἶνε ἀληθές· ὅ,τι ὅμως ἐξάγεται ἐκ τῆς σημειώσεως ταύτης εἶνε ὅτι ὁ πλουτὸς καὶ τὰ εἰσοδήματα τῆς Μονῆς ταύτης προήρχοντο κατὰ μέγα μέρος καὶ ἐκ τοῦ μαντείου.

1. Τὴν σημείωσιν ταύτην, ἀφ' ἧς δυστυχῶς λείπει ἡ ὑπογραφή, μοὶ ἔδωκεν ὁ κ. Σταμ. Κρίνος ἀνευρὼν τυχαίως μετὰ ἄλλων παλαιῶν ἐγγράφων τῆς ἐπιναστασεως.

Γέρων φίλος ἐν Ἀθήναις, εἰς ὃν περιέγραφον ἐν συνδιαλέξει τὰ τοῦ χρηστηρίου, μοι εἶπεν ὅτι ὁ Καποδίστριας, ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν τῆς ἀγωνιζομένης ἔτι τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα Ἑλλάδος, ἔδωκε διαταγὴν νὰ κλεισθῇ τὸ μαντεῖον τῆς Ἀμοργοῦ, καθὼς καὶ τὸ ἕτερον τῆς Σκύρου, ἔνθα, ἐν ναῶ καὶ ἐνταῦθα τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ἤσκειτο οὐχὶ πηγομαντεία, ὡς ἐν Ἀμοργῷ ἀλλ' εἰκονομαντεία, πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων. Μαρτυρίαν ἔγραψον τῆς πράξεως ταύτης δὲν ἠδυνήθη νὰ εὐρῶ· ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ ἀπίθανον ὁ Καποδίστριας νὰ προσβῇ εἰς τοιαύτην διαταγὴν, μὴ ἐκτελεσθεῖσαν, ὅταν ἀπεφάσισε νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν λυμαιομένην τὸ Αἰγαῖον πειρατεῖαν, ἣτις εἶχεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρηκτῆριον καὶ καταφύγιον τὰς μεσημβρινὰς Σποράδας καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· διότι φαίνεται, καὶ ἤκουσα τοιοῦτόν τι, ὅτι πολλοὶ τῶν φοβερῶν ἐκείνων πειρατῶν συνβουλευόντο καὶ τὸ μαντεῖον τῆς Ἀμοργοῦ περὶ τῆς ἐκβάσεως τῶν πειρατικῶν αὐτῶν ἐκδρομῶν, ἃς οὗτοι ἐθεώρουν νόμιμον πράξιν, μὴ προσκρούσαν εἰς τὴν ἔννομον κατάστασιν τῆς κοινωνίας, οὐδὲ εἰς τὰ ἐπιτάγματα τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας, καὶ αἱ ὁποῖαι ἦσαν γέννημα εἰδεχθῆς τῆς τότε πολιτικῆς καταστάσεως, ὑπερἑκυσφόρησεν ὁ ἀγὼν, αἱ δηλώσεις, ὁ ἐξανδραποδισμὸς τῶν νήτων, αἱ παντοσεδεῖς καταστροφαὶ, καὶ ἡ ἔλλειψις ἢ παντελὴς ἀστυνομίαις κατὰ θάλασσαν.

Μεταγενέστερον ἐγένοντο κατὰ καιροὺς ὑπὸ Ἀμοργίνων καταγγελίαι, ἀφορμὴν ἔχουσαι ἐπιτόπια μᾶλλον συμφέροντα, καὶ ἀτομικὰς ἐριδας, ἢ σκέψεις γενικωτέρας θρησκευτικῆς ἀξιοπρεπείας, πρὸς παῦσιν τῆς ἐκεῖ τελουμένης πηγομαντείας, ἀλλ' ἔμειναν ἀνευ ἀποτελέσματος. Ὅφειλω δ' ἐνταῦθα νὰ σημειώσω ὅτι σήμερον ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου οὐδεμία τελεῖται κερδοσκοπία ἢ πίσεις τῶν προσερχομένων. Ὁ ἐκεῖ ἐκαστοτε ἱερεὺς, εἰς τῶν τῆς μονῆς ἱερομονάχων, ζῆ ἐκ τοῦ ἐπιδόματος αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἱεροπραξιῶν, καὶ ἐκ τῶν περὶ τὸ μετόχιον ἀγρῶν.

Σήμερον, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐγράψαμεν, ἡ μαντική πηγὴ δὲν ἔχει τὴν φήμην τῆς προτέρας αὐτῆς ἀκμῆς. Ἐξ ἄλλων νήσων οὐδεὶς ἔρχεται νὰ συμβουλευθῇ αὐτήν, πλὴν ἐὰν τυχαίως προσομισηθῇ εἰς Ἀμοργόν. Οἱ Ἀμοργίνοι, ὡς εἰκός, τιμῶσιν ἔτι ἰδιαζόντως αὐτήν καὶ ὑποβάλλουσιν ἐρωτήματα ἐνίοτε, ἀλλὰ καὶ οὗτοι κατανοοῦσιν ὁσημέραι τὸ ἀσκοπον τῆς πράξεώς των, καὶ τὸ ἀτοπον τῆς ἐγκαταμιξέως τοῦ θεοῦ εἰς ἀνθρωπίνης χρείας.

Α. ΜΠΑΡΑΚΗΣ.

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΛΟΧΑΓΟΥ

[Μυθιστόρημα Ἀλεξάνδρου Πούσκιν].

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 711.

ΙΑ'

Τὸ στρατόπεδον τῶν ἀρταριῶν.

Ἀφῆκα τὸν στρατηγὸν καὶ ἔσπευσα νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν οἰκίαν μου. Ὁ Σαβέλιτς μὲ ὑπέδεχθη μὲ τὰς συνήθεις του νοθεσίας.

«Τί εὐχαρίστησι εὐρίσκεις, αὐθέντα, νὰ κτυπίσαι μὲ αὐτοὺς τοὺς μεθυσμένους ληστές; Ἐταιριάζει αὐτὸ εἰς ἓνα βογιάρον; Ἡ ὥραις εἶναι καὶ καλάις καὶ κακαῖς καὶ θὰ χάσης τὴν ζωὴν σου γιὰ τὸ τίποτε.» Ἀν τοῦλάχιστον ἐπολέμεις μὲ τοὺς Τούρκους ἢ μὲ τοὺς Σουηδοὺς κάπως ὑπεφέρετο! Ἀλλὰ εἶναι ἐντροπὴ καὶ νὰ τὸ λέγῃ κάνεις μὲ ποιούς πολεμᾶς.»

Διέκοψα τὸν παραινετικὸν αὐτοῦ.

«Πόσα χρήματα ἔχω ὅλα ὅλα;

— Ἐχεις ἀκόμη ἀρκετά, μοι ἀπεκρίθη μετὰ προδήλου εὐχαριστήσεως. Οἱ ἀχρεῖοι ὅσο καὶ ἂν ἔφαζαν παντοῦ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ μοῦ τὰ εὐρουν.»

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ θυλακίου του μακρὸν πλεκτὸν βαλάντιον, πλήρες ἀργυρῶν νομισμάτων.

«Καλὰ, Σαβέλιτς, τῷ εἶπον· δός μοι τὰ ἡμίση ἀφ' ὅσα ἔχεις καὶ κράτησε τὰ ὑπόλοιπα διὰ τὸν ἐαυτὸν σου. Πηγαίνω εἰς τὸ φρούριον Βελογόρσκ.»

— Ὡ πατέρα μου Πιότρ Ἀνδρέιτς, εἶπεν ὁ καλὸς μου θεράπων, καὶ ἔτρεμεν ἡ φωνή του, δὲν φοβεῖσαι τὸν Θεόν; Νὰ ταξειδεύῃ, λέγει, τώρα ποῦ ὅλοι οἱ δρόμοι εἶναι πιασμένοι ἀπὸ τοὺς κλέπτας! Λυπήσου τοῦλάχιστον τοὺς γονεῖς σου, ἂν δὲν λυπῆσαι ἐμένα. Ποῦ θέλεις νὰ πᾶς; Διατί; Περίμενε ὀλίγο ἀκόμη. Τὰ στρατεύματα θὰ ἔλθουν καὶ θὰ πιάσουν ὅλους τοὺς ληστές. Τότε θὰ ἠμπορέσης νὰ πηγαίνῃς ὅπου καὶ ἂν θελήσης.»

Ἄλλ' ἡ ἀπόφασίς μου ἦτο ἀκλόνητος.

«Δὲν εἶναι καιρὸς διὰ σκέψεις, εἶπον τῷ γέροντι, ὁφείλω νὰναχωρήσω, δὲν ἠμπορῶ νὰ μείνω. Μὴ θλίβουσαι, Σαβέλιτς, ὁ Θεὸς εἶναι πολυεὐσπλαγχνος· ἴσως ἐπανιδωθῶμεν. Σοῦ συνιστῶ νὰ μὴ κρατιέσαι καὶ δὲν ἐξοδεύῃς τὰ χρήματά μου, νὰ μὴ φιλαργυρεύσαι· ἀγόραζε ὅ τι σοῦ χρειάζεται καὶ ἂν ἀκόμη ἔχεις τριπλασίαν τιμὴν ἀπὸ τὴν συνήθη. Σοῦ χαρίζω αὐτὰ τὰ χρήματα ἂν δὲν ἐπιστρέψω ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν...»

— Καλὲ τί λέγεις, αὐθέντα; ὑπολαβὼν εἶπεν ὁ Σαβέλιτς νὰ σ' ἀφήσω νὰ ὑπάγῃς μόνος! ἀλλὰ οὔτε εἰς τὸν νοῦν σου νὰ τὸ βάλῃς πῶς θάκούσω τὰς παρακλήσεις σου. Ἄν ἀπεφάσισες νὰ φύγῃς, θὰ ἔλθω κ' ἐγὼ κοντά, καὶ περὶς ἀκόμη, ἀλλὰ δὲν θὰ σὲ ἀφήσω μόνον. Ἀκούς ἐκεῖ